

Intervju med finska krigsbarnet Liisa Nydén, Långaryd.

Född i Nokia, Finland.

Berättar om sin upplevelse som finskt krigsbarn i Halland.

Intervjuare: Anna Lindqvist, Hallands bildningsförbund. Halmstad 2017.

Förkortningar: LN= Liisa Nydén, AL= Anna Lindqvist

Dialektala uttryck och talspråk:

Yes= ja

Eh= talspråk

Mhm= talspråk

Ihopa= ihop

Pojk= pojke

Vedbon= vedboden

Piikkiö= Pikis

Sankarihauta= begravningsplats

Inspelning 1

LN: Mycket som jag liksom inte har något minne av.

AL: Ja.

LN: Därför att jag var ju så sjuk. Jag tror detta är mitt, sen skickade hon efter min brors också. (Liisa hänvisar till dokument)

AL: Ok.

LN: Du vet här är jättemycket.

AL: Mm. Och det var, var det mycket nyheter för dig då när du fick se det?

LN: Ja, jag visste ju inte att jag har vart på så många ställen.

AL: Ok.

LN: Vart på många sjukhus och lasarett och så.

AL: Mm. Och du kommer från?

LN: Åbo.

AL: Åbo.

LN: Du får dela på dom om det blir lättare att läsa. (Hänvisar till dokumenten)

AL: Mm.

LN: Jag är ju hemskt liten och ynklig.

AL: Ja, 13 kilo.

LN: Ja.

AL: Ja.

LN: Och då var jag, skulle fylla fyra år det året.

AL: Ja, ja.

LN: Det är ju inte mycket.

AL: Nej, det är det verkligen inte.

LN: Nej.

AL: Hur kändes det att få se dom här papperna, och läsa om det?

LN: Ja, det var ju rätt så konstigt för jag kommer ju inte ihåg allt detta.

AL: Nej.

LN: Antagligen så var jag så dålig så jag inte kommer ihåg det.

AL: Mm.

LN: Men en del kommer jag ju ihåg.

AL: Du flög också. Mm.

LN: Det kommer jag ihåg när jag flög till Åbo.

AL: Mm.

LN: Jag kommer ihåg min mamma när hon stod nedanför flygplanstrappan.

AL: Jaha.

LN: Annars är det mycket jag antagligen har förträngt.

AL: Mm.

LN: Men då kommer jag ihåg hon hade svart kappa och svart hatt.

AL: Ja.

LN: Kommer så väl ihåg ett, så. Stod där, när jag gick ner för trappan.

AL: Ok.

LN: Mm.

AL: Hur gammal var du då?

LN: Ja, det måste ju vart när jag var fyra, fem år, nånting.

AL: Fyra, fem, mm.

LN: Vad gör han? Han äter inte på dina grejer? För det är han rätt bra på. (Hänvisar till katten Sigge)

AL: Han leker med min väska. Men vad var ditt, alltså, på vilket sätt var du sjuk?

LN: Ja, det var lungorna och allt var det var för någonting. Och jag hade svinkoppor och... Men det var väl mest en del med lungorna.

AL: Ok.

LN: För jag har ju legat på epidemisjukhus och så med.

AL: Mm. Men då är det här från riksarkivet i Stockholm, sa du? (Hänvisar till dokumenten)

LN: Mm, det är det.

AL: Mm.

LN: Jag trodde inte dom hade dokumenterat så mycket faktiskt. Så inte jag trodde.

AL: Nej, det, det var väl rätt så väldokumenterat, vad jag har förstått.

LN: Mm.

AL: Och det är ju lite kul när man kan hitta det då.

LN: Mm.

AL: Mm, jag ska börja med att fylla i en sån här faktadel bara. Så vi har alla uppgifterna. Namn, Liisa Nydén?

LN: Mm. Liisa med två i.

AL: Yes.

LN: Givetvis.

AL: Och född som, Liisa?

LN: 1938, 21/8, eller vad? Jaha, du menar var någonstans?

AL: Nej. Vänta ska vi se, 21/8. Vad du föddes som, Liisa?

LN: Kirstua. K, i, r, s, t, u, a.

AL: Liisa Kirstua. Och född år?

LN: 1938.

AL: 1938, 21/8.

LN: Mm.

AL: Och födelseort?

LN: Nokia.

AL: Stavas det som det låter?

LN: Nokia, stavas det, n, o, k, i, a.

AL: Ja.

LN: Du vet telefonerna, Nokia.

AL: Ja, precis vad jag tänkte. Och vilket år reste du först till Sverige?

LN: Det var ju 1942.

AL: 1942.

LN: Enligt papprena.

AL: Ja, och sen var du här igen 40?

LN: 44, eller 44 är det. (1944)

AL: Ja.

LN: Jag fick ju åka tillbaks sen, för jag skulle börja skolan i Finland.

AL: Mm. Just det.

LN: Men jag var ju tillbaks emellan där också.

AL: Ja.

LN: Jag fick ju flyga.

AL: Mm, så att tre gånger, eller var det tredje gången du fick stanna? Kan man säga så?

LN: Ja, tredje gången fick, som jag kom hit ja.

AL: Ja.

LN: Dom delade på mig och min bror, första gången.

AL: Mm.

LN: Han kom ju till Älghult i Simerinsnäs.

AL: Ok.

LN: Det ligger ju här i Långaryd.

AL: Ja, ja, mm.

LN: Och då kom han dit till en familj och jag kom till Höör till Jularpshemmet i Skåne.

AL: Ok.

LN: Och det måste vart hemskt dramatiskt för mig för jag hade ju lovat att ta hand om min lillebror.

AL: Ja.

LN: Och det kunde jag ju inte då.

AL: Nej.

LN: Och vi såg den här filmen, Den bästa av mödrar. Har du sett den?

AL: Nej, jag har den hemma nu. Jag har hittat den.

LN: Och alltså jag, jag storgrät när jag såg när dom delade på syskonen. Så jag har väl det inom mig på något vis.

AL: Ja.

LN: Så jag har.

AL: Mm, och då kom du till Skåne och han kom hit, det var ju rätt långt ifrån varandra.

LN: Ja. Och jag visste ju inte det, jag kom inte ihåg var någonstans de delade på oss heller.

AL: Nej.

LN: Kommer jag inte ihåg.

AL: Nej.

LN: Men dom hade delat på oss i alla fall.

AL: Mm. Så du kom först till Höör?

LN: Ja, Jularpshemmet.

AL: Jularpshemmet.

LN: Det var väl sånt där för krigsbarn.

AL: Ja. Och sen 44 när du kom tillbaks, vart kom du då? (1944)

LN: Då kom jag till Remma i Långaryd. Till mina fosterföräldrar som jag var barn hos sen.

AL: Ok. Adress och så kan jag fylla i sen. Då har jag lite olika frågor, och en del passar och en del passar inte för vad du har varit med om och så där. Så att det kan vara att vi hoppa lite i dom eller så kan det vara att du har berättelser som täcker in dom. Så att jag gå inte alltid i kronologisk ordning. Eh, men mina första frågor är vad du minns från Finland. Om du kan berätta om dina första minnen?

LN: Jaha, vad ska det handla om då?

AL: Alltså ja, vad minns du från Finland? Nu var du rätt så liten när du åkte därifrån första gången men du har varit tillbaks, du var tillbaks några rundor, så där.

LN: Jag minns att, när vi bodde i Pajamäki, så bodde vi i ett litet hus som vi delade med min moster, och hennes två döttrar. Hon hade också blivit änka. Så hon hade.

AL: Mm.

LN: Och vi kivades om min bror, för hon min kusin som var lika gammal som jag, hon sa att det var, Toivo då, min bror, att det var hennes bror. Och jag sa, - det är det ju inte, för det är min bror. Och hon rev mig i ansiktet så jag har märke än, här.

AL: Jaha. Varför, Toivo, varför ville hon att det skulle vara hennes bror då? Eller vad?

LN: Nej, hon tyckte väl om honom och ville att det skulle vara hennes bror då.

AL: Ja, ja.

LN: Ja. Också kommer jag ihåg när dom bombade.

AL: Mm.

LN: Kommer jag ihåg, och jag minns när det började rasa då på ett ställe där vi var, sånt där skyddsrum.

AL: Jaha.

LN: Och det var ju grus och så då brädor hade dom stöttat med. Och det började att rasa då när dom bombade strax intill där.

AL: Mm, ok.

LN: Och där, jag tycker inte om att gå in i mörka vrår sådär.

AL: Nej.

LN: Bara för detta, det påminner mig om det.

AL: Hur gick det till då, fick ni fly ut från det här skyddsrummet?

LN: Nej, det kunde vi ju inte göra heller. Det rasade ju inte alltihop utan det var ju, det började att rasa, gruset på väggarna där. Vi satt ju kvar till dom hade slutat.

AL: Mm.

LN: Så vi gjorde.

AL: Var det nära ert hem, skyddsrummet? Eller behövde ni springa långt?

LN: Vad kunde det vara, knappt en kilometer.

AL: Ja.

LN: Skulle jag, jag kan inte säga sådär exakt.

AL: Nej, men det är ändå en bit och...

LN: Ja, det var väl det, och det låg inte precis jämte där vi bodde.

AL: Nej.

LN: Men sen hade vi ett annat ställe med som vi fick gå till sen minns jag. Och det var inne i, mer inne i stan. Där hade de sprängt in i berget.

AL: Ja.

LN: Så det var ju mycket tryggare där.

AL: Mm. Så ni bodde på olika ställen?

LN: Ja, vi flyttade sen efter ett tag.

AL: Så ni bodde i Pajamäki.

LN: Först.

AL: Först.

LN: Sen flyttade vi in till stan.

AL: Ok.

LN: Det låg ju liksom i utkanten.

AL: Ja. Varför tror du att ni flyttade in till stan?

LN: Därför att min mamma gifte sig.

AL: Ok.

LN: Gifte om sig.

AL: Mm.

LN: För han dog ju 1940, min pappa.

AL: Mm.

LN: Och så träffade hon ju en annan kille.

AL: Mm.

LN: Och ja, då flyttade ju ihop där, eller vi flyttade dit.

AL: Mm, och då var du fyra år? Eller du, du var två år när din pappa dog?

LN: Ja.

AL: Ja.

LN: Och min bror han var på väg. Så han var.

AL: Jaha.

LN: Dom skulle ju ha honom, hon fick honom den 17 februari, är han född min bror. Och han dog väl i samma veva då.

AL: Jaha.

LN: Jag har möblerat om här så jag hittar ju inte mina grejer.

AL: Jag förstår.

LN: Nu vet jag inte, där är den. Ska ha ett, har inga glasögon på mig, där är min pappa där. (Hänvisar till en bok)

AL: Ok.

LN: Där står när han dog och så.

AL: Ja, sjunde februari.

LN: När stod det att han dog?

AL: Sjunde februari.

LN: Sjunde, ja. Och han är född den 17e. Och han hade skrivit då, på ett cigarettpaketlock, ett sånt där hårt lock var det, på cigarettpaketet. Och hade han skrivit där, "skriv med detsamma som han är född, eller han kom, har fått barnet så kommer, begär jag permisson, så jag kommer hem. Och så dog han ju innan det.

AL: Mm, usch ja.

LN: Men han är så ung. Vi har en son som är så lik honom.

AL: Ja, ja.

LN: Titta här får du se.

AL: Javisst.

LN: Dom är lika.

AL: Ja, absolut. Ja, det har ju en tendens att hoppa.

LN: Ja. Det är rätt lustigt.

AL: Så han hette Toivo också?

LN: Ja, min bror hette Toivo och min far hette Toivo.

AL: Mm.

LN: Han fick alla hans namn.

AL: Ok, mm. Vad är detta för?

LN: Det är som dom skickade till mig, de skickade kort med.

AL: Ja, ja.

LN: Det är såna som har dött i kriget, olika byar. Så har de skickat kort då när jag var liten. Och där är min pappa då när han hade vart och mönstrat. Det fick jag med den boken.

AL: Stiliga karlar.

LN: Mm, dom dog allihopa.

AL: Usch, ja.

LN: Utom den minste, sa dom.

AL: Mhm. Ja, det är tragik.

LN: Mm, men som min mamma sa, det var dom som hade ett mycket värre. Och det var det ju givetvis.

AL: Mm.

LN: För hon miste ju inte sina barn i alla fall.

AL: Men nu har vi tittat på, för min nästa fråga var om du hade foton från barndomen och det hade du ju två stycken. Har du några andra minnessaker?

LN: Det är från, det har jag kopierat av bara. Det var första gången vi skulle åka. Nej, det var den första gången vi skulle åka till, iväg. (Hänvisar till foto på Liisa och Toivo)

AL: Ja.

LN: Och det är brorsan där, fast han har långt hår.

AL: Mm.

LN: Och sen där var när vi åkte andra gången, då åkte vi ihopa. Och jag kom ju då till Långaryd och kom ju till Långaryd också, till Simerisnäs.

AL: Mm.

LN: Och hon hade riggat upp oss och hon hade köpt, köpt en ny kostym till honom. Och låtit sy en klänning till mig i röd sammet. Och när vi kom till Haparanda, för vi åkte ju tåg dit upp, så när vi skulle åka därifrån så var, tog dom fram andra kläder till honom. Och jag minns jag var så arg och sa, - det är inte hans kläder! För jag visste ju att hon hade lagt ner pengar på att köpa, hon sa det att – dom ska inte ta er för ni ser för bedrövlige ut, utan att dom ska ta er för att dom ville ha barn. Och ha något barn och ta hand om. Och detta kom jag ihåg då, min mamma hade sagt innan att nu tar du hand om din lillebror.

AL: Mm.

LN: Och jag kände ju att jag hade misslyckats nu när han hade, han hade en vinröd charmeuseskjorta, sån där som alla hade på 40 talet.

AL: Mm.

LN: Och ett par för långa kortbyxor.

AL: Och inte sin kostym som han hade.

LN: Nej, det var en ljus, crèmefärgad kostym, hon hade köpt till honom. Jag tyckte det var så synd, varför jag visste ju att hon hade lagt ner, på oss, att vi skulle se fina ut. Och inte för skröpliga.

AL: Varför tror du dom gjorde så, var det av misstag, att dom blandade ihop, eller?

LN: Jag vet inte, jag vet inte. Men jag vet att jag var hemskt arg. Jag sa – det är inte hans kläder. Men dom brydde sig inte om vad en unge sa.

AL: Nej...

LN: Så dom inte gjorde.

AL: Ja du. Och din familjesituation i Finland, då hade du en bror. Men han åkte, ni åkte samtidigt?

LN: ja, vi åkte samtidigt. Men han åkte ju hem före mig.

AL: Ok.

LN: Den första gången.

AL: Och sen, din mamma gifte om sig.

LN: Mm.

AL: Vad hette din mamma?

LN: Jenni.

AL: Med j? Jenni som, e, n, n, i?

LN: Jenni. Bara ett i.

AL: Fick hon fler barn sen?

LN: Jaha, hon fick en pojke och en flicka till. Han var här föresten, vecka före påsk, så var han och hans fru här. Min halvbrorsa då.

AL: Mm.

LN: Fast vi räknar det som helsyskon ändå. Han var och hälsade på då. Kom på torsdagen och åkte på söndagen.

AL: Mm.

LN: Och då samlade vi allihopa, och då var vi på Charlottenlund, ett nytt matställe här. Ja, det har vart innan också men det är nya ägare nu.

AL: Ja.

LN: Så var vi där och åt allihopa.

AL: Ja, trevligt.

LN: Hela familjen, alla 17, så vi var.

AL: Härligt. Vad är dina upplevelser av kriget i Finland?

LN: Jo, det kommer jag, jag kommer ihåg att jag var hemskt rädd och dom brukar säga det att, tänk när vi satt i skyddsrummet. För vi hade då en källare där, jämte där vi bodde.

AL: Mm.

LN: Ja, det var ju inget skyddsrum men vi gick ju in där när det blev sådär hastigt så inte man hann att springa iväg nånstans.

AL: Ja.

LN: Och då brukade dom prata om hur jag skallrade tänder.

AL: Jaha.

LN: Jag skallrade tänder så, jag var så rädd så.

AL: Mm, du skakade.

LN: Så det kommer jag själv ihåg att jag var så rädd så jag skallrade tänder.

AL: Mm. Och det var för flygplanen då?

LN: Ja, de bombade.

AL: Mm.

LN: Och en gång när vi skulle iväg någonstans, jag och min mamma och Toivo, så kom det ett flygplan och vi hörde hur det smattrade och hon slängde ner oss i vägdiket och la sig över oss. För att skydda oss. Det kommer jag så väl ihåg.

AL: Mm. Var det ofta, de bombade, där ni bodde?

LN: Nej, jag, jag kan inte säga det.

AL: Nej.

LN: Det har jag liksom inget minne av, hur, tiden där emellan det kommer jag inte ihåg.

AL: Nej. Hade din mamma pratat nånting om Sverige, under den tiden innan ni fick besked att ni skulle åka hit?

LN: Det vet jag inte, jag var ju så liten då, första gången så det. Men jag vet när, ja, det var väl andra gången, eller andra gången jag kom till Sverige. Då hade hon skrivit till, nej det måste ju ha vart när jag gick i skolan.

AL: Mhm.

LN: Jag måste tänka efter. Dom, Jenni min mamma, hon skrev ju till Oscar och Hillevi och frågade om jag fick komma tillbaka till dom.

AL: Jaha.

LN: Därför att jag varken åt eller drack och jag blev ju magrare och magrare. Och där var ju ingen mat.

AL: Nej.

LN: Så då skrev hon och frågade där, och det ångrade hon ju i hela sitt liv sen.

AL: Ja.

LN: För det fick jag veta när jag fyllde 50, när mina syskon var här.

AL: Ok.

LN: Att hon ångrade sig hela livet sen.

AL: Den sista gången?

LN: Ja, för att hon skrev då och frågade om jag fick komma. Det var ju andra gången jag var i Sverige då.

AL: Ok, det var andra gången.

LN: Eller tredje gången, vilket blir det? Först var jag ju i Jularp, och sen var jag...

AL: Mm, så det kanske är tredje?

LN: För jag hit och dit, och sen kom, nej, men det måste ju ha vart då, tredje gången jag kom.

AL: Mm.

LN: Måste det nästan ha vart.

AL: Ja.

LN: För sen åkte jag tillbaks och började skolan. Barnen skulle skickas hem då.

AL: Mm.

LN: Och på järnvägsstationen i Landeryd där och det, då tåget började gå. Och jag glömmer ett aldrig. (Känsloladdat)

AL: Mm. Var det en pärs att lämna här?

LN: Mm.

AL: Mm. Det är klart.

LN: Och dom sjöng tryggare kan ingen vara, kom jag ihåg.

AL: Ja...

LN: Tåget började rulla.

AL: Mm.

LN: Ungarna grät, och föräldrarna grät och...

AL: Ja, det förstår jag...

LN: Så det var rätt bedrövligt.

AL: Hur gammal var du då?

LN: Jag var väl sju år nästan, eller omkring sju år.

AL: Sju år, mm.

LN: Jag tror jag åkte tillbaks i september, så jag var väl, hade fyllt år då, så jag var sju då, 45. (1945)

AL: Mm. Men kändes då som att du lämnade ett hem i Sverige?

LN: Mm.

AL: Det hade blivit ett hem här?

LN: Ja. För dom hade ju inga barn så.

AL: Nej. Oscar och Hillevi hette dom?

LN: Mm.

AL: Hur var det då att komma tillbaka till Finland som sjuåring?

LN: Nej, det var inget vidare.

AL: Nej.

LN: Så det inte var. Men jag gick ju i en svenska skola, men, men jag trivdes ju aldrig.

AL: Nej, pratade du finska, är finska ditt modersmål?

LN: Jag kunde ju prata då men jag hade väl glömt av en del då.

AL: Mm.

LN: Men nu pratar jag ju inte finska, men jag förstår ju en del.

AL: Ok. Nej, för det är många som jag pratar med som beskriver hur snabbt dom, dom tappade språket.

LN: Mm.

AL: Och det är klart, har man vart fram och tillbaka tre gånger att det blir, kan bli besvärligt.

LN: Ja. Och när jag kom till Remma då, till Hillevi och Oscar, då så fort det kom ett bombplan så tog jag ju min mamma i handen och skulle springa ner i källaren.

AL: Mm.

LN: Det har hon berättat för mig. Hur rädd jag blev då. Och så tog jag henne i handen och så skulle vi ner i källaren. Det är såna saker man kommer ihåg med.

AL: Hur länge satt det i tror du?

LN: Det, jag ska säga att det satt i sen jag var gift. Det här med när jag hör ett bombplan, eller bombplan säger jag, flygplan.

AL: Mm.

LN: På kvällen och natten så satt det i sen jag var gift.

AL: Ok.

LN: Det här att, just innan jag liksom sansade att det är ju inte farligt.

AL: Ja. Det är klart det blir inpräntat i ryggmärgen.

LN: Ja.

AL: Om vi ska prata lite om dina resor fram och tillbaka, så har du åkt både tåg, båt...?

LN: Mm, flyg.

AL: Och flyg.

LN: Ja.

AL: Alla, alla sätten så att säga. Vad kommer du ihåg av resorna?

LN: Jag kommer ihåg en gång när vi åkte båt i alla fall, för vi var så rädda. För dom pratade om ju mycket om att det var minor i havet.

AL: Mm, vilka pratade om det?

LN: Man hörde ju dom vuxna som pratade om det.

AL: Inte så pedagogiskt.

LN: Nej.

AL: Kan man ju tycka.

LN: Och det var likadant, jag hörde ju dom pratade om att det var människoslakt, så dom kom och hämtade mig i Simerisnäs, för vi kom ju dit både jag och Toivo, först. Där han hade vart innan. Och när vi kom dit så blev det ju bestämt att jag skulle till Hillevi och Oscar, och då när, när hon kom, och min moster då eller, ja, hennes syster kom och skulle hämta mig. Då trodde jag ju, att då skulle jag till slakt. Jag var ju övertygad om det. För jag hade ju hört detta, att det var människoslakt, kriget. Och så när jag tog farväl utav min brorsa då så, då trodde jag ju det var för alltid.

AL: Ja...

LN: Men jag förstod ju sen när vi kom då, hem till min moster, för hon bodde då på vägen hem till oss. Då förstod jag ju att det var ju inte så.

AL: Mm.

LN: För jag fick ju kläder då, klänningar och sånt utav min kusin då.

AL: Mm.

LN: Elin. Fick ärva då utav henne. Så då förstod jag att det var nog inte så farligt som jag trodde.

AL: Nej...

LN: Men, man hör ju och ser mycket när man är barn också, som man inte rår med att reda ut att veta vad det är.

AL: Nej. Ja, nej... Så båtresan, var det från Åbo då?

LN: Ja.

AL: Till Stockholm? Kommer du ihåg någonting annat från resorna?

LN: Nej, det kan jag inte säga.

AL: Nej. För flyg borde ju vara lite fascinerande eller jätteläskigt beroende på?

LN: Nej, men det tror jag inte jag tyckte.

AL: Nej.

LN: Jag hade ju hört innan det här om att det är minor i havet och sånt, så jag trodde nog det var bättre att flyga.

AL: Att flyga, mm.

LN: Jag har alltid gillat att flyga med.

AL: Mm.

LN: Så jag har.

AL: Så det var mest fascinerande då kanske.

LN: Mm.

AL: Men du reste tillsammans med Toivo, första gången? När ni reste hit, åkte ni tillsammans?

LN: Ja, och så delade dom på oss. Och sen åkte han hem före mig.

AL: Ja.

LN: Och jag åkte senare. Men sen kom vi tillbaks båda två. Åkte hem samtidigt också.

AL: Ok, mm. Men du minns inte som du sa, när ni blev delade på, första gången?

LN: Nej, jag kommer inte ihåg det, det måste vara något som jag har förträngt, tror jag.

AL: Mm.

LN: För det kommer jag inte ihåg.

AL: Nej.

LN: Som jag sa till Helge, min man, att, jag blev väl sjuk bara utav det, att jag visste att dom delade på oss. För han var ju det käraste jag hade.

AL: Ja.

LN: Jag tror jag älskade honom mer än jag älskade min mamma nästan. Jag var så glad i min bror, så.

AL: Ja. Har han också stannat kvar här i trakten?

LN: Nehej, han stannade sen i Finland.

AL: Ok.

LN: Men han är ju död nu så.

AL: Mm.

LN: Han var ett och ett halvt år yngre än jag. Han dog väl 10, eller 11, vilket år. (2010, 2011)

AL: Ok. Varför tror du han ville tillbaks till Finland?

LN: Toivo?

AL: Mm.

LN: Nej men det var nog för att dom skickade barnen då, 45. (1945)

AL: Mm.

LN: Skickade tillbaks dom, det var ju fred då.

AL: Ja, och då stannade han efter det.

LN: Då när, ja sen stannade han i Finland.

AL: Just det.

LN: Jag började ju i andra klassen här i Nyby skola.

AL: Mm. Hur var det?

LN: Jo, jag kommer så väl ihåg ett för hela första dan så gick det en kille efter mig, eller en dum pojk som jag sa när jag kom hem. Han gick och frågade mig, var kommer du ifrån, var bor du, allt sånt, allt skulle han ha reda på. Och jag kom hem sen så sa jag till min mamma, - där var en pojk, han var så dum, han var så nyfiken, gick efter mig hela tiden och frågade en massa. Och nu är jag gift med honom. (Skratt) Dumskallen.

AL: (Skratt) Ja, där ser man!

LN: Ja.

AL: Hur det kan gå. Så gick ni i samma klass eller?

LN: Jag och Helge ja. Så kan det gå.

AL: Så han var nyfiken?

LN: Mm.

AL: Med rätta. Jag ska bara hoppa tillbaks lite till resan, för minns du någonting om ni var många barn som reste tillsammans? Att ni, om ni var många eller?

LN: Jag vet att vi, dom la sån här plywoodskivor mellan bänkarna, på tåget. Så fick man ligga där och sova. Kommer jag ihåg, det var det enda jag kommer ihåg. Kommer inte nånting annat. Inte om tågresorna.

AL: Nej. Och du minns inte om, hur dom tog hand om er på resorna?

LN: Nej. Det kommer jag inte ihåg.

AL: Hur var mötet med Sverige, minns du det?

LN: Nej, jag kommer inte precis ihåg så.

AL: Var det nån kontrast du upplevde, eller nånting du tyckte var märkligt?

LN: Det var ju att här var det gott om mat.

AL: Mm.

LN: Och ja, sen var det väl inte så populärt hos alla, jag vet även hos min, mina släktingar här, så kallade. Dom tyckte ju att min mamma och pappa då var ju inte kloka som tog en finnunge.

AL: Mhm?

LN: Och det var dom i slakten som sa det. Tyckte dom var galna.

AL: Ja...

LN: Som, så är det.

AL: Vad tror du det bottnade sig i?

LN: Jag vet inte.

AL: Nej.

LN: Dom tyckte väl inte de var värda lika mycket, dom som kom från annat land.

AL: Men där du kom första gången till Höör, var det hos en familj eller var det...?

LN: Nej, det var ju uppsamlingshem för krigsbarn.

AL: Ok. Kallade man det barnhem eller var det, blev du omhändertagen, vårdad där. Alltså var det ett vårdhem mer eller?

LN: Nej, det var väl mer att bara barnen fick vara där, antar jag. Som ett barnhem.

AL: Mm.

LN: Och sen klart så fick man väl läkarvård och sånt om man behövde. För jag läste ju det att jag vart på Lunds barnsjuk, eller där på Lunds lasarett, då på barnavdelningen.

AL: Ok.

LN: Så var det nån som var dålig då så fick dom väl omvårdnad, så.

AL: Mm.

LN: Så det var nog bra.

AL: Ja. Och sen kom du till din fosterfamilj här i Långaryd.

LN: Mm.

AL: Hur var det, att möta den familjen här?

LN: Jo, det var jättebra.

AL: Mm.

LN: Så det var.

AL: Bodde ni, hade dom gård eller?

LN: Nej. Han jobbade med lite av varje, diversearbetare hette det väl egentligen.

AL: Ok. Vad innebär det?

LN: Ja, att en både i skogen och hjälper folk i trädgårdar och allt sånt där.

AL: Ok.

LN: Det var väl lite av varje. Jobbade på såg också, vet jag. Och hade ett inte fett men det fattades inte nånting.

AL: Nej. Och du sa, dom hade inga egna barn, från början.

LN: Nej. Dom ville ju adopterat mig men det gick inte min mamma i Finland med på.

AL: Ok.

LN: Så det blev aldrig.

AL: Hur ställde du dig själv i den frågan, hade du velat bli adopterad?

LN: Ja, det hade jag nog.

AL: Mm.

LN: Jag tror det, för jag ville ju inte tillbaks.

AL: Nej, nej. Vet du vilken ålder, hur gammal du var när dom ville adoptera dig?

LN: Nej, det vet jag faktiskt inte, men hon har ju sagt det, min mamma här, att vi fick inte adoptera dig.

AL: Mm.

LN: Och sen har vi liksom inte diskuterat det. Men så har hon talat om det då att det var ju sen jag blev vuxen att dom, det var en del som tyckte dom var galna för att dom ville ha en finnunge.

AL: Mm.

LN: Och han sa – det var ju det bästa vi har gjort. Sa hon, ändå. Så det var ju roligt att höra.

AL: Mm. Ja, då bryr man sig inte om vad andra människor tycker och tänker.

LN: Nej.

AL: Men hur, då bodde du, hur länge bodde du hos dina fosterföräldrar?

LN: Ja, jag bodde ju där tills jag gifte mig.

AL: Mm.

LN: Men jag var ju tillbaks i Finland.

AL: Ok.

LN: Eller vi rättare sagt. Först var ju jag där själv med några mer kompisar härifrån, det var en kille han var också från Finland så tog han med sin tjej och sin styvbror eller vad man ska säga. Och då åkte vi till Finland och hälsade på. Sen har jag och Helga vart där och sen har vi vart där med barnen.

AL: Mm.

LN: Sista gången så var ju min dotters flicka med också, 2002.

AL: Mm.

LN: Sen har det vart bara tråkiga händelser vi har vart på. Det har vart begravning vi har åkt på och så.

AL: Ja.

LN: Det har inte vart några roliga resor.

AL: Nej.

LN: Men dom har ju vart här, hos oss i alla fall.

AL: Mm, det är väl så. Men hur var det då som ung att åka tillbaka?

LN: Jo det var ju lite roligt.

AL: Mm.

LN: Men man skulle ju till alla släktingar som man inte kände nånting för.

AL: Ja.

LN: Och det var bland annat, så var det min morbror och han spelade dragspel, och det är inte mitt älsklingsinstrument, gammeldans och sånt. Och han spelade för mig där och det var ju ren snällhet men höll inte mig att uppskatta det. (Skratt) Så nej, och alla skulle, alla skulle man hem till.

AL: Ja.

LN: Jag varken kände dom eller kände för dom, faktiskt.

AL: Nej.

LN: Alla ville ju hälsa på mig och så.

AL: Ja.

LN: Men, och det var inte så uppskattat utav mig. Men jag förstår ju att det var för att dom tyckte det var roligt att träffa mig.

AL: Mm.

LN: Men jag kunde ju inte prata med dom alla heller, för dom kunde ju ingen svenska, och jag kunde ju inte prata finska, tyckte jag. Det låter ju så konstigt när man pratar småländska och så då finska ihop. Det går inte ihop sig. (Skratt)

AL: Men då träffade du dina småsyskon?

LN: Jaha.

AL: Ni har haft kontakt hela tiden?

LN: Jaha. Ja, min syster hon är lite sådär avlägsen, hon pratar inte svenska alls, eller förstår inte mycket heller. Så det är väl den jag har minst kontakt med. Men nu har jag ju kontakt med min brorsa, halvbrorsa.

AL: Mm.

LN: Dom som var här nu.

AL: Mm, just det. Vad hade du för relation till din styvpappa, då, den nya pappan i familjen?

LN: I Finland?

AL: Mm.

LN: Jo, det var nog bra, så det var.

AL: Hur var det att ta med sig dina egna barn till Finland, vad fick dom för upplevelse där?

LN: Ja, min dotter sa det att det är som att komma till en öststat, sa hon. Och dom var, var ju inte modernt klädda tyckte hon och allt var det var för någonting. Men det är klart att, som jag sa till henne, att jag tror inte dom bryr sig så mycket om, om dom är moderna i Finland, utan det är nog bara en viss klick. Dom andra, dom klär sig nog som dom tycker dom vill.

AL: Ja. Hur gammal var hon då när hon sa det?

LN: Ja, vad kunde hon vara, nej det kommer jag faktiskt inte ihåg.

AL: Var hon tonåring eller var hon vuxen?

LN: Hon var nog vuxen då.

AL: Ja.

LN: Och likadant sa ju då hennes döttrar. Dom var tonåringar.

AL: Mm.

LN: Att dom var ju långt efter i modet där.

AL: Ja. (Skratt) Ja, kanske det. Så du började skola i Finland.

LN: Första klass.

AL: Första klass, hur länge gick du då, i Finland?

LN: Det var bara första klass.

AL: Ett år?

LN: Ja.

AL: Så att säga, mm.

LN: Och sen så började jag ju andra här.

AL: Var det skillnad på skolorna?

LN: Jaha, alfabetet uttalas ju inte likadant heller.

AL: Nej.

LN: U är ju o, och o är ju å i Finland.

AL: Mm.

LN: Så det var lite problem när jag skulle läsa.

AL: Mm.

LN: Men det kom ju bort rätt fort.

AL: Var det skillnad på hur man lärde ut, eller hur man uppförde sig?

LN: Nej, det tror jag inte.

AL: Nej.

LN: Det var ju en svensk skola så det.

AL: Mm. Och sen andra klass här, ska vi se. Blev du och Helge, blev ni vänner efter den första dagen? Eller tog det...

LN: Nej, vi var väl kompisar.

AL: Mm.

LN: Men när vi var tolv år då var vi på söndagsskolfest i NTO-gården och då följde han mig en bit på vägen hem.

AL: Mhm.

LN: Var tolv år. (Skratt) Kommer jag ihåg, och blyga var vi. Men, jo han följde med en bit då.

AL: Vad hette gården, sa du?

LN: NTO-gården?

AL: NTO-gården.

LN: Vi var med i NTO då. Jo, han kommer ihåg precis vad jag hade på mig.

AL: Mm.

LN: För han cyklade omkull och han skämdes alldeles hemskt för att han cyklade omkull.

AL: Jaha.

LN: Jag gick och han cyklade, ja. Så det var väl lite intresse då.

AL: Mm.

LN: Antar jag.

AL: Det verkar ju ha vart ett intresse från hans sida i alla fall, från första dagen där. (Skratt)

LN: Nej, men det var nog bara ren nyfikenhet, tror jag.

AL: Ja...

LN: Det var som han var nyfiken. Det är han än förresten. (Skratt)

AL: (Skratt) Som tolvåringar så började det någonting då?

LN: Ja.

AL: Mm, och hur fortsatte det sen?

LN: Ja, sen var det väl lite hit och dit, så det var.

AL: Mm.

LN: Mer eller mindre.

AL: Men när visste ni?

LN: Ja, vi var 17 år, 16, 17.

AL: Mm. Vad det annars, vad det lätt att hitta vänner här, i Sverige?

LN: Jaha, det var inte några större problem.

AL: Nej.

LN: Fast dom, det var ju dom som var lite småelaka ibland.

AL: På vilket sätt då?

LN: Ja, nej, det var ju det att man var från Finland.

AL: Mm.

LN: Och så, när jag började jobba så var det ju dom som försökte att jag, jag började på telefonstationen när jag var en 14, 15 år. Och då försökte dom att jag skulle få sparken.

AL: Jaha?

LN: Därför att jag var ju inte svensk medborgare då.

AL: Mhm.

LN: Och jag kunde ju vara spion. Och det är klart det är inte ofta man är 14, 15 år och är spion.

AL: Nej.

LN: För det var en karl som bodde rätt så nära telefonstationen, han hade ju skrivit till Televerket och ville att jag skulle få sparken för jag var inte svensk medborgare. Och det var ju dom som slängde skitord efter en, när det var ett nummer som var upptaget, när dom hörde att det var jag. Nånting med finnjävel, och sånt där. Och det var ju inte så roligt, alltid.

AL: Nej, det förstår jag. Vad hände med den här anmälan?

LN: Hände ingenting. Dom fattade väl hur idiotiskt det var.

AL: Mm.

LN: Måste dom ju ha gjort. Så det hände ingenting.

AL: Nej. Var det en sån växel då man satte såna? (Visar med händerna)

LN: Ja, just det.

AL: Det har jag fått testa på, min farmor jobbade på Televerket i Halmstad.

LN: Jaså, jaha.

AL: När jag var liten så fick vi, dom hade en sån del kvar där man fick testa.

LN: Jaha.

AL: Det var häftigt. Hur länge arbetade du där?

LN: Jag jobbade där i tio och ett halvt år nånting.

AL: Mm.

LN: Eller det kanske var, tio och ett halvt, vänta lite. Ja, det var nog ungefär tio och ett halvt år.

AL: Mm. Vad har du sen arbetat med?

LN: Sen var jag hemmafru, för jag bestämde det när jag var barn. För jag rymde från kindergarten som det hette.

AL: Mm.

LN: Därför att jag ville inte vara där, jag ville vara hemma hos mamma. Hon jobbade ju så, men jag rymde därifrån och gömde mig i vedbon nedanför huset. Alltså det var som en källare, där har dom ved där. Och låste inifrån, jag hade ju en liten hand så jag rådde med att pilla på låset där. Och dom var och ropade och letade efter mig därifrån det här dagiset, eller vad man ska kalla ett för.

AL: Mm.

LN: Och jag sa inte ett ljud, och dom såg att det var låst utifrån så dom trodde ju inte att där var nån. Sen när min mamma kom och ropade, då sa jag, - här är jag! Skrek jag. Och då bestämde jag att när jag får barn då ska jag aldrig åka ifrån dom när dom är små.

AL: Mm.

LN: Så jag väntade tills jag var, jag hade hemarbete i några år och sen, ja det var 76, började jag på laboratoriet på bruket. (1976)

AL: Mm.

LN: Och då var Evald, han var tio år, ja. Men då hade jag haft hemarbete i några år också.

AL: Mm.

LN: Från Helges jobb.

AL: Vad, hur, vad var det för nått då?

LN: SK metall, det var till att skriva ihop delar.

AL: Ok. Och hur många barn har ni?

LN: Två.

AL: Två barn.

LN: Det är dom här båda. (Liisa visar en bild)

AL: Mm, just det.

LN: Jag tog ut det, skulle ge barnen en varsin.

AL: Mm. Minns du hur din kontakt med Finland såg ut, under din vistelse här? Hade ni, skickade ni...

LN: Ja, vi skrev ju brev till varandra.

AL: Mm. Fick ni översätta dom?

LN: Ja. Vi åkte till Broaryd. Där var en som pratade finska där, eller kunde finska, i Broaryd.

AL: Mm. Men ni skrev själva på svenska.

LN: Ja.

AL: Skickade ni dom på svenska, eller fick ni dom översatta?

LN: Nej, vi skickade dom på svenska.

AL: Mm.

LN: Så, för min styvpappa han hade en syster som hade vart i Sverige, hon kunde svenska.

AL: Mm. Kommer du ihåg om ni skickade några paket?

LN: Jo, det gjorde vi, och sen hade jag ju, som dom kallar för en krigsgudmor.

AL: Mhm.

LN: Och hon skickade ju brev och paket också.

AL: Ok.

LN: Astrid Fleetwood, hette hon, hon bodde på Odensviholm.

AL: Fleetwood?

LN: Fleetwood ja.

AL: Fleetwood Mac.

LN: Mm.

AL: Krigsgudmor kallade du det?

LN: Vad sa du?

AL: Sa du krigsgudmor?

LN: Krigsgudmor kallade dom ett för. Hon skickade brev och paket, ja. Jag har nått brev nånstans, med bild på henne, där hon sitter. Odensviholm det var en stor fin gård faktiskt. Hon var väl dotter till Gunnar Wennerberg, eller vad han heter? Jag har kollat lite för jag var intresserad av att veta vad det var för en tant.

AL: Mm.

LN: Vi var där en gång för många år sen och då hade hon dött, vi var och tittade på kyrkogården. Då hade hon dött året innan jag och Helge var där. För vi var på semester. För jag sa det, det vore roligt att se vad hon var, bodde nånstans.

AL: Mm.

LN: Men då hade hon dött året innan, den här.

AL: Bodde hon i Finland eller i Sverige?

LN: Nej, hon bodde i Sverige, Odensviholm. Det ligger ju i Småland nånstans.

AL: Men hur fick man den kontakten?

LN: Det vet jag inte, hon måste ju, hon var ju intresserad utav krigsbarnen och det, och var väl med, om det var Röda Korset eller var Finlandshjälpen, eller nånting.

AL: Ok.

LN: Och så blev det väl att hon skickade brev och paket till oss då.

AL: Mm.

LN: Hon hade väl kanske träffat mig nånstans, jag vet inte, jag kommer ju inte ihåg allt jag har vart på.

AL: Nej.

LN: Så inte jag kommer ihåg.

AL: Ja, så kan det ha vart. Minns du vad ni kunde skicka, i paketen?

LN: Till Finland?

AL: Mm.

LN: Ja, det var väl kaffe och sånt där, kaffe och socker och jag vet inte allt vad det var.

AL: Mm. Ja. Fick du själv paket från din familj?

LN: Ja, jag vet jag fick en docka en gång när jag var barn. En väldigt fin docka.

AL: Mm.

LN: Men, det hände väl nån gång, men det var väl inte så mycket, det hade väl inte så mycket där.

AL: Nej. Men då ska vi se, jag tror jag skrev det men du kom hit 1940...?

LN: 42 första gången. (1942)

AL: 42 till Höör. (1942) Och sen hit 1944?

LN: Mm, 43, 44. (1943, 44)

AL: 43 eller 44.

LN: Jag kommer inte ihåg vilket.

AL: Nej. Jag skriver 43, 44. Och sen sista gången?

LN: 24/5 42 första gången. (1942)

AL: Mm.

LN: Och 1/6 44. (1944) Andra gången.

AL: 1/6 44.

LN: Och sen 15/9 45. (1945)

AL: Åkte du?

LN: Tillbaks.

AL: Till Finland.

LN: Enligt dom här papprena.

AL: Mm. Och sen kom du hit slutligen då 1900...?

LN: Ja, vad blir det? 45, 46 måste det ju vart då. (1945, 46)

AL: Mm. Ja.

LN: Eftersom jag började i andra klassen.

AL: Mm. Men visste du då att du skulle få stanna längre?

LN: Nej.

AL: Nej.

LN: Det visste jag inte.

AL: Nej, hur var det? Alltså var det en oro?

LN: Ja, det är klart, jag fick ju höra nån gång ibland när dom inte tyckte jag var riktigt lydig så, "då skickar vi tillbaks dig till Finland".

AL: Mm.

LN: Och det hängde ju som en nare över huvudet.

AL: Mm.

LN: Så det gjorde.

AL: Trodde du på dom när dom sa så?

LN: Ja, det gör man som barn.

AL: Ja. Men då fick du söka uppehållstillstånd varje år? Kommer du ihåg det?

LN: Nehej, det har jag inte en aning om.

AL: Nej.

LN: Det vet jag ingenting om.

AL: Mm. Men vilket år blev du svensk medborgare?

LN: Nehej, det måste vart 63 nånting skulle jag tippa. (1963)

AL: Mm. Hur kändes det?

LN: Joho, det var, det var i samband med att jag, vi skulle gifta oss.

AL: Mm.

LN: Så, nej, för jag vet prästen han sa det ändå, Albemark, som hade känt mig då sen jag var barn. Och han sa det, är det bara för att du ska få bli svensk medborgare som ni gifter er? Och jag tyckte det var så herrans dumt.

AL: Mm.

LN: Så det var. För det var det ju inte, men då blev man ju automatiskt det.

AL: Mm.

LN: Svensk medborgare, när man gifte sig. Men det var ju inte därför.

AL: Nej. Nej, inte om ni hade hängt ihop sen ni var tolv år. (Skratt)

LN: Ja, inte hela tiden.

AL: Nej. Hur ser din relation till Halland ut?

LN: Halland?

AL: Mm.

LN: Jo, det är väl bra. Vi har ju våra barnbarn, två flickorna, med sina familjer. Ja, vi har ju barnbarn här också, bara här borta.

AL: Ja.

LN: Men, vi är ju där ibland och hälsar på, och dom hälsar på oss när dom är här uppe hos mor och far.

AL: Mm.

LN: Evelina och Josefin heter dom. Den ena är gift och har två barn och den andra är sambo och har ett barn.

AL: Mm. Var bor dom då?

LN: Dom bor på Sandövägen heter det väl, Sandövägen bor ju Evelina och Josefin bor på Blåshammarsgatan i Halmstad. Det är ju precis där i ytterkanten. Det är ju Kärleken där.

AL: Just det.

LN: Det var Josefin som startade det här med, hon ville ha reda på mer.

AL: Ja.

LN: Och hon tyckte ju att jag skulle ställa upp på det här. Men jag var lite skeptiskt från början.

AL: Mm.

LN: Men så säger alla, det är klart du ska ställa upp på det.

AL: Mm.

LN: Och då så fick jag ge med mig.

AL: Ja, varför tror du, du var skeptisk?

LN: Nej, jag tycker mitt liv är inte nånting precis, att skriva om.

AL: Mm. För det är en av frågorna här, hur viktigt du tror det är att få berätta sin egen historia, sin egen berättelse?

LN: Ja, vi har ju fått såna här böcker till att skriva om allt möjligt, utav Josefin. Varsin bok, jag och Helge.

AL: Mm.

LN: Och det fyller vi på ibland, men, det blir ju inte att man sätter sig några längre stunder med dom.

AL: Nej.

LN: Och det är ju massa såna frågor med.

AL: Mm. Minns du några av frågorna i den boken?

LN: Jag tror att dom är här nånstans. Här. "Till mitt barnbarn". Det har hon köpt. Skrivit lite hit och dit.

AL: Mm. Är det svårt att komma på vad man ska skriva?

LN: Ja, det är det faktiskt.

AL: Ja. "När jag var ung var jag lugn, intresserad av att läsa, teater, klättra i träd..."

LN: Mm.

AL: "... och kajka runt på en"?

LN: Flotte.

AL: Flotte i en damm.

LN: Det var förbjudet.

AL: Jaha?

LN: Det var en damm där i närheten där vi bodde då.

AL: Ok.

LN: Ja, och det fick jag inte, men det var väldigt roligt. Så jag var ute på denna flotten och kajkade.

AL: Mm, men fick ni inte det för det var farligt eller för, minns du varför?

LN: Nej, det var för det var farligt, dom var rädd jag skulle dränka mig.

AL: Ja. Kunde du inte simma, eller...?

LN: Jag simmade nog inte så bra då.

AL: Nej... Teater stod det att du gillade.

LN: Ja, det har jag alltid gillat.

AL: Ja. Har du skådespelat själv?

LN: Nej, inte mer än när vi spelade i revy i NTO då.

AL: Ja.

LN: Vi var ju med i NTO då. IOGT-NTO.

AL: Mm.

LN: Och det var ju, vi hade cabaret och sånt med, och då spelade man ju lite där.

AL: Mm.

LN: Men annars så, jag tycker det är väldigt roligt att titta på teater och sånt.

AL: Mm.

LN: Så det gör vi ju. Och så tycker jag om att läsa. Och lösa korsord.

AL: Mm.

LN: Lösa korsord har jag tvingat min kära man till att lösa med. Han började på, på "vi i femman" och nu är han uppe i lätta kryssen. (Skratt) Och jag sa det, det är bra för hjärnan, det ska du göra. Nej, han började på, han tycker det är riktigt roligt nu, faktiskt.

AL: Ja. Ja, det är det, tycker jag med. Men det är ett speciellt sätt att tänka. Man måste...

LN: Mm.

AL: Min mamma hon brukar säga, åh, jag klarar inte av det, min pappa var duktig på det.

LN: Mm.

AL: Men man måste vrida hjärnan runt orden.

LN: Ja. Jag brukar få hjälpa honom ibland, och jag tycker det är så roligt med korsord så. Man lär sig så mycket med, som man inte kanske kunde innan, så lär man sig ju mycket på det.

AL: Mm.

LN: Och jag har en hög böcker där med som jag inte har, jag ska ju operera, byta hornhinnan.

AL: Mm, just det.

LN: Så jag ska.

AL: Mm.

LN: Så jag har inte så lätt för att läsa.

AL: Nej, det är klart. Får ta igen dom sen.

LN: Mm, jag är med i Bonniers bokklubb.

AL: Mm.

LN: Så det kommer en bok då och då. Men jag har inte, har lagt dom på hyllan så länge.

AL: Vad är favoritgengren?

LN: Ja, vad ska jag säga. Det är inte deckare i alla fall. Utan det är mer om folk och deras liv, och sånt, tycker jag väldigt roligt.

AL: Mm.

LN: Moa Martinssons skildringar gillar jag jättebra.

AL: Ja.

LN: Hon skrev på nått särskilt vis som tilltalar mig.

AL: Mm. Har du läst nått av finska författare?

LN: Nej, inte som jag kommer ihåg.

AL: Nej.

LN: Det kanske jag har gjort men jag lägger inte författarna på minnet, så där. Det var nån enstaka som jag kanske kommer ihåg sen. Men annars lägger jag inte det på minnet precis. Men det ska man ju göra, det märker man ju när man lyssnar på frågesport på tv och så. Att då skulle man nog lagt det på minnet, istället.

AL: Det är inte alltid så lätt.

LN: Nej.

AL: Korsord, jag tänker på att läsa korsord på finska. Det är väldigt många ord i finskan.

LN: Ja, bokstäver?

AL: Ja, precis. Många bokstäver.

LN: Ja, Helge han försökte läsa finska i en ordbok. När vi var i Finland, och dom fick så roligt så det var inte klokt. Han satt och läste "koko rako rallinen" och då var det ju "kourallinen" hette det ju, det var en grabbnäve.

AL: Jaha.

LN: Och dom hade så roligt så. Och det blev ju helt fel i betoning, det är inte så lätt att veta.

AL: Nej, det är inte helt enkelt. Jag stöter ju på lite finska i det här arbetet.

LN: Mm, ja.

AL: Det är intressant att lära sig lite mer, om det. Ja, jag tänkte att vi, jag ska fotografera dom här bilderna, tänkte jag.

LN: Ja, men du, det kanske blir bättre om du fotograferar, detta har jag ju kopierat av från korten. Det kan bli bättre om du fotograferar med kameran?

AL: Ja.

LN: Jag tror nästan det.

AL: Absolut. Ja, ja, absolut. Kan fotografera från det.

LN: Det andra har vi ju här i.

Slut på Inspelning

Inspelning 2

LN: De var utav papperssnören. (Liisa hänvisar till ett foto)

AL: Ja.

LN: Så dom var.

AL: Höll dom länge?

LN: Det var papper, det gick inte att gå med dom när det var blött.

AL: Nej.

LN: De var snodda ihop utav papper. Det var som papperssnören.

AL: Och han har liten slips, ser det ut som.

LN: Och han var glad, och jag förstod att det var något på gång, så jag var inte så glad. Du ser, han skrattar ju med hela ansiktet, han fattade ju inte det. Att vi skulle iväg, det var ju därför hon fotograferade oss.

AL: Ja. Men du visste det?

LN: Ja, jag kände ju på mig att det var, det var ju inte så roligt.

AL: Nej. Och här är ni inte stora.

LN: Vad sa du?

AL: Nej, här är ni inte stora.

LN: Nej, jag var väl, jag var inte fyra år där.

AL: Nej. Fin prickig klänning.

LN: Det är Josefin som har tagit fram kortet åt mig, hon har skrivit det. Jag fick ramen och så ett julkort, här, du kan läsa där.

AL: Mhm, mm. Ja, dom är väldigt fina. Och den här sa du, du fick skickat. (Hänvisar till en bok om stupade från Nokia)

LN: Ja, det var, dom skickade från Finland.

AL: Dina släktingar?

LN: Ja, det var min svägerska.

AL: Ok.

LN: Min brorsas fru, min helbrorsas, ja sambo var dom ju. Hon hade träffat någon och hon hade skrivit då, dom här lapparna som är inne där.

AL: Ok.

LN: Hon tyckte jag skulle ha den boken, hon hade fått den utav dom som kände mig då när jag var barn.

AL: Ja, ja.

LN: Dom hade väl vart och hälsat på dom. Antar jag.

AL: Ja. Ja det är mycket, många.

LN: Mm. Och ändå är det inte långa, alla på långa vägar.

AL: Nej. Nej. Vet du vad det är som står här?

LN: Ja, det tror jag, jag vet. Eh, ja, det är ju Summa, där han dog. Korpral var han.

AL: Mm.

LN: Det är väl, det är väl nått eh, med armén där, siffrorna.

AL: Ja.

LN: Eh, skytte och nånting, nej, det vet jag faktiskt inte. Och han var gift, med Jenni Kusaava, Haikolas. Och så barnen och Liisa Orvokki och Toivo Eevertti. Men det står ju Suoniemi, men jag är född i Nokia.

AL: Mm.

LN: Fast det står Suoniemi där. Så det är fel.

AL: Mm.

LN: Och så står där begravningsplats, Suoniemen sankarihauta, begravningsplats.

AL: Mm.

LN: Och han var skriven i Piikkiö, står det.

AL: Ok.

LN: När Helge fick se kort på pappa så, han sa, håret reste sig på armarna. För det var så likt vår son. Långa och blonda och lite krulligt hår, så. De var så lika, så.

AL: Ja.

LN: Det är rätt konstigt att det kan hoppa så.

AL: Mm.

LN: Och Monika hon är ju lik Helges, nej, det var inte där jag hade dom. Måste titta på det kortet, där är drag av henne. Hänger på väggen här.

Slut på Inspelning.